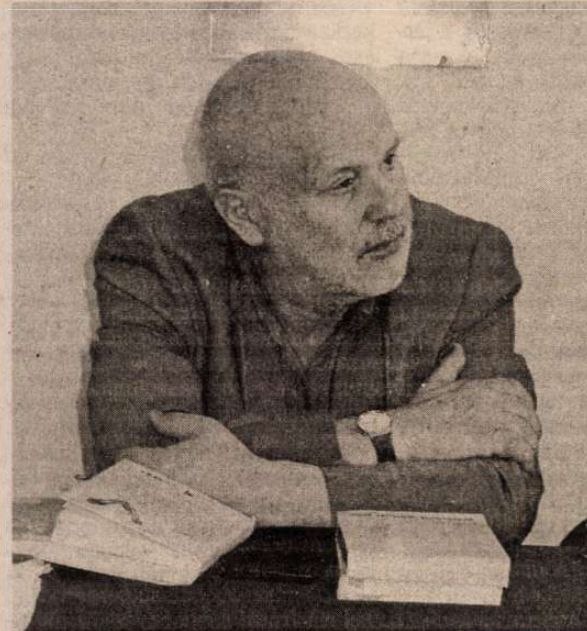

A demokráciában nem csak egy hülye típus jelentkezik

– Interjú **Eörsi István**nal –

Megírtuk: többedmagával Marosvásárhelyen járt **Eörsi István** író, publicista, a magyarországi irodalmi és politikai élet színes egyénisége. A vásárhelyi irodalmi esten felolvasott verseiből, majd a Népszágnak beszélt kieső láncszemekről, fehér hollóról, rasszizmusról, politikai utazókról és arról, hogy mit hozhat nekünk a globalizáció.

nekülnie kell...

– Most nincs pártállam, de van eszement nacionalizmus és rasszizmus. Mert még a szegénységet is gyakran megpróbálják zsidózással meg ilyesmikkel magyarázni, de elkekerítik, hogy egy demokratikus jogállamban még mindig megalapozottan kell tartania valakinek attól, hogy hátrányos helyzetbe kerül, és üldöztetés áldozata lesz származása miatt. Ezért tiltakozni kell. Katasztrofálisnak tartom a trianoni revízió állandó emlegetését is, nem mintha Trianont nem tartanám iszonyatosnak, Trianon igenis iszonyatos volt. Többek közt azért, mert nem a demográfiai vonalak mentén húzták meg az ország határait, de most úgy gondolom, hogy a folyton emlegetett trianoni csapás helyett az európai egységesülésen kellene dolgozni, mert az szünteti meg a határokat, másra nincs esély. Akárhon vetünk föl revizionista gondolatokat, az ösz-

szes szomszédos ország ellenségünk lesz, Magyarország megint egyedül marad, mint a Horthy-korszakban. Ellenzem, mert ostobának, történelemellenesnek tartom ezeket a gondolatokat, ezenkívül rendkívüli módon ellenzem a populizmus minden formáját. Ide tartozik a Kádár-kultusz fölébredése is, hiszen mai nyomorunk nagyrészt onnan származik, és bebizonyosodott életképtelensége. De utálok az Európaellenes uszítást, utálok a demokrácia-ellenes uszítást, a populizmus valamennyi formáját. Most az a helyzet, a magyarországi magyarokról beszélek – az itteni helyzetet nem ismerem eléggé, de gondoskodom arról, hogy hamarosan Erdélyben is hosszabb időt tölthessek –, az értelmiség teljesen kettévált, nincsenek közvetítő tagok sem. Ez pedig azért van, mert a magyar történelemben a polgári fejlődés rendkívüli módon megkésett, nemzeti polgárság nem alakult, németek és zsidók lettek a polgárok. A dzsentriből jött elszegényült nemesből nem lett polgár soha, és nem volt polgári forradalom sem. Az egész magyar kultúrában két nagy író volt összesen, akikre hatott a francia felvilágosodás: Csokonaira és Adyra, más senkire. Petőfire hatott a francia forradalom, de nem hiszem, hogy hatott volna a francia felvilágosodás. Tehát egy olyasfajta kultúránk van, amelyből ez a döntő láncszem kiesett. Most az a polgár, aki öntudatosan helyezkedik szembe a világgal: fehér holló. Ez az egyik oka annak, hogy Magyarországon európai értelemben vett jobboldal sincs. Aki nálunk ma jobboldali, az a két világháború közötti értelemben és kelet-európai értelemben is jobboldali.

– **Vagyis mondaná, hogy rögtön fasizta, rasszista, populista, nacionalista...**

– Egy részére mondom is, hiszen nincs meg az a fajta konzervatív, ami Angliában, Németországban vagy Franciaországban konzervatív, régi értékeket védő demokratikus jobboldali beállítottság. Ilyen nincs.

– **1989 után Kelet-Európában jelenség volt, hogy tehetséges vagy kevésbé tehetséges írók**

felálltak az íróasztal mellől és átgyalogoltak a politikába. Talán mert nem láttak esélyt egy Nobel-díjra, még élükben megpróbálták nagy politikusi szobrot állítani maguknak.

– **Kire gondol, Havelre?**

– **Nem föltétlenül.**

– Arról a jelenségről tudok, hagyományos dolog, hogy Kelet-Európában általában nem voltak demokratikus intézmények, és néhány művész, értelmiségi magára vállalta, hogy ő lesz a demokratikus intézmények helyett az igazságszót. Mondom, ez hagyományos kelet-európai szerep, de Dél-Amerikában is megvan ez, és mindazokban az országokban, ahol nem alakult ki normális polgári demokrácia. Ez egy nagy hagyomány, ennek sokat köszönhetünk is. Gombrowicz megmondta, mi a különbség egy francia és egy lengyel festő között. A francia festő egy francia festő. A lengyel festő az egy lengyel ember, aki fest. Gyönyörű meghatározás, ami azt jelenti, hogy a francia festő belesimul abba a munkamegosztásba, érti a dolgát, végzi a szakmát, de nincs meg benne az a fajta plusz, mondom most én, ami a kelet-európai festőt jellemzi. Tehát az írók, művészek a mai napig olyan szerepet vállalnak, amit Németországban vagy Franciaországban élő kollégáik általában nem vállalnak. Hogy aztán, ha valaki átmegegy a hivatásos politikába, mint Csurka István vagy Václav Havel, hogy most két teljesen különböző embert említsek, azt szerintem egyenként kell vizsgálni. Meggyőződésem, hogy mindkét esetben van egy közös ok, egyik ok legalábbis közös, hogy mindkettő úgy érezte, művészileg elérte csúcspontját, nem tud tovább fejlődni és egy másik szerepet keresett magának. A Havelé nagyon organikus volt, pedig a cseh ellenzék vezetője volt, és abból lett államelnök, az írást nyilván abbahagyta. Csurka korábban írt egy pár nagyszerű dolgot, legalább két zseniális drámát, néhány nagyszerű novellát, utána divatos kádárja író lett, de már nem volt igazán jelentős. Ő szerintem van annyira okos ember, hogy ezt megérezte, és elindult egy másik szerep felé, mindnyájunk tragédiájára...

– **Eszembe jut Szilágyi Ákos, aki azt írta nemrég valahol, hogy a történeti Kelet-Európa soha nem látott annyi bohócot, annyi pojacát a politika mediatisztált színpadán, mint az utóbbi tíz esztendőben. Kelet-Európa befogadó színház lett, vagy mi történik itt?**

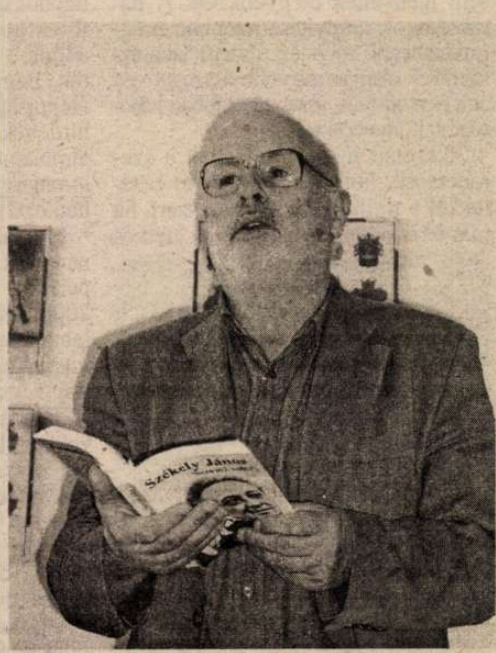
– Szerintem Ákos téved abban, hogy soha nem volt ennyi bohóc. Az igaz, hogy nem voltak láthatók. Hogy mindennap láthatom a Torgyán Józsit, ez régebben nem volt. De ez nem jelenti azt, hogy a román politikában van egy akkora paprikajancsi, mint amekkora Ceaușescu volt. Allítom, hogy nincs szélütöttebb hülye, mint amilyen Brezsnyev az orosz politikában volt. Nincs olyan, elképzelhetetlen. Csak természetesen más a tálalása, más a publikuma. Ez igaz, ebben igaza van Szilágyi Ákosnak. Még valami: a demokrácia lehetővé teszi azt, hogy ne csak egy hülye típus jelentkezzen, mint ahogy az egypártrendszerben lenni szokott. Most többfajta csöcselék jelentkezik. Ceaușescut említettem, de biztosan mondhattam volna más, a magyar politikából is. Kádárna nem lehet mondani, hogy örült, ő józan ember volt, noha szememben egy tömeggyilkos, na-

gyon sokat írtam ellene, úgyhogy nem most mondom ezt, de semmiképp sem volt paprikajancsi, vagy pojacá, nem lehet ráfogni.

– **Ajtónkon kopogtat a globalizáció. Olvasom, hogy a francia parasztok szétverik a McDonald's üzleteket. Hogy gondolja, a globalizáció a termelők, társadalmi kategóriák és nemzedékek közötti egyenlőtlen küzdelem?**

– Nem. A globalizáció, hogy most marxista terminológiával fejezzem ki magam, a termelő erők, az ipar, az egész világgazdaság rohamos fejlődésének az eredménye. Megítélésem szerint annyira értelmes ellene harcolni, mint a szabadesés ellen. De érdemes azért harcolni, hogy ne ilyen antiszociális módon nyilatkozzon meg. A legfontosabb politikai kérdés ma világvizonylatban az ollónak a nyílása, a szegény és a gazdag közti különbségnek ez a riasztó növekedése. Ezt valamilyen módon meg kellene szüntetni. El kell érni, ki kell dolgozni, esetleg verekedni, hogy ezek a különféle szociális intézmények is globalizálódjanak. Valamilyen módon ennek a globalizációnak az embertelenségét csökkenteni kell, mert teljesen kiküszöbölni nem lehet. De a globalizáció ellen harcolni nem lehet, mert nem parancsolhatom meg a tőkésnek, hogy hol ruházzon be és hol ne, mert ha megparancsolom, ott vagyok a pártállammal. Ha pedig az államnak akkora hatalmat kell adni, hogy a termelést irányítsa, akkor már állami struktúráról vagyunk, az pedig diktatúrához vezet pillanatok alatt. Nem azt mondom, hogy minden állami beavatkozás diktatúra, az államnak nagy szerepet kell vállalnia az újraelosztásban, a diszkrimináció kivédésében. Ha Magyarországon a cigánykérdés nem oldódik meg öt éven belül, robbanás lesz. A globalizáció antihumánus vonásainak csökkentésével nagyon is érdemes foglalkozni, ki kell dolgozni, ideológiailag is, intellektuálisan is, praktikusán is azokat a rendszabályokat, amelyek a globalizációt elviselhetővé, sőt jobbá is teszik.

Lokodi Imre

Eörsi Székely János verseiből olvas fel

Fotó: Karácsonyi Zsigmond